

№ 198 – октомври 2012

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година

Основни резултати и анализи

3 616 965 ха използвана земеделска площ (ИЗП) се стопанисва от 357 074 земеделски стопанства, 13 148 са земеделските стопанства без ИЗП.

Колективно от стопанствата са ползвани затревени площи за паша на животни в размер 858 563 ха.

Резултатите от проведеното през 2010 година Преброяване на земеделските стопанства в България представляват моментна снимка на структурата и средствата за производство на българското селско стопанство.

Общият брой на земеделските стопанства през 2010 година е 370 222. Средният размер на използваната земеделска площ в стопанствата, които стопанисват земя, е 10.13 ха, но съществуват големи разлики в размера на анкетираните структури – много на брой малки стопанства и малък брой много големи структури. 69.5% от стопанствата са с ИЗП до 1 хектар, която представлява по-малко от 2.3% от общата ИЗП на анкетираните единици. 5 232 са стопанствата с ИЗП над 100 ха, които стопанисват 78.2% от общата ИЗП.

Съществуват големи разлики в размера на стопанствата на физическите и юридическите лица (кооперации, търговски дружества, еднолични търговци (ЕТ), сдружения и др.). Стопанствата на физически лица с ИЗП са 350 041. Само 26 211 от тях стопанисват над 5 ха ИЗП и обработват 80.7% от общата ИЗП на

анкетираните физически лица Средната ИЗП е едва 3.4 ха. 39 от тях стопанисват над 1 000 ха и средният размер на ИЗП достига 1 282.9 ха.

В стопанствата на юридическите лица средната стопанисвана ИЗП е многократно по-голяма – при търговските дружества достига 316.4 ха, а при кооперациите е 683.9 ха. Земеделските кооперации и стопанствата на търговските дружества (вкл. ЕТ) са 2% от общия брой на анкетираните единици. Кооперациите обработват 17.8% от общата ИЗП в стопанствата, търговските дружества и ЕТ – 46.9% от тази площ, а физическите лица – 33.9%.

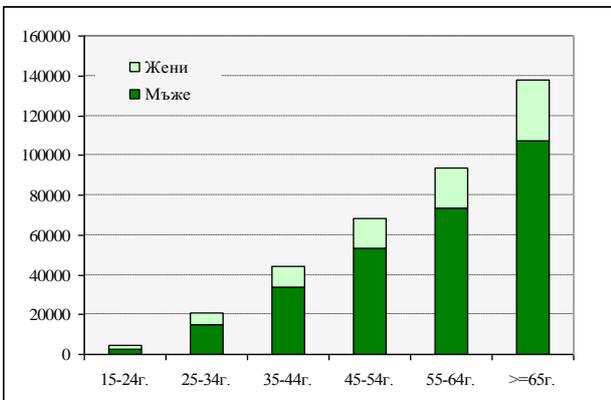
От друга страна, 3.6% от всички анкетираните стопанства не разполагат с ИЗП. В тези структури се отглеждат 46.4% от преброените птици, 44.3% от свинете, 5.5% от биволите, 7.7% от говедата и по 7.1% от овцете и от козите. 96% от стопанствата без ИЗП са с юридически статут “физическо лице”.

Около 19% от управителите на стопанствата са под 45 години, а 37% са над 65 години. В групата на управителите под 25 години 37% от управителите на стопанствата са жени. Това съотношение намалява в следващите по-високи възрастови групи и е между 21% и 23%.

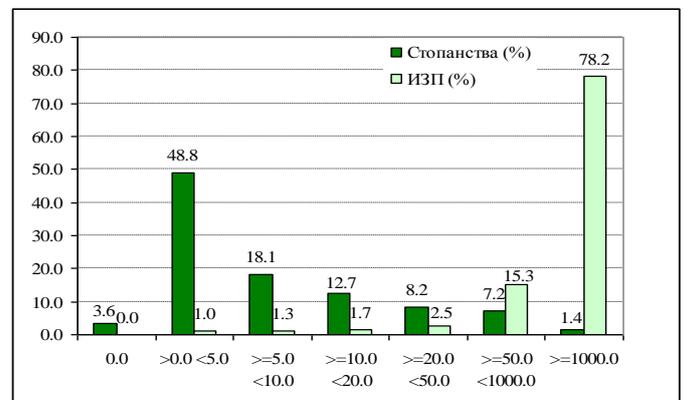
Почти 63% от управителите на стопанствата са над 55 години, а 23% са жени

5 232 стопанства с над 1 000 дка обработват 78.2% от използваната земеделска площ

Фигура 1

Фигура 2

Съдържание: Растениевъдство (стр. 2)   Работна сила (стр. 6)
Животновъдство (стр. 3)   Основни резултати (стр. 7)
Типология (стр. 4-5)   Методология (стр. 8)

76.6% от ИЗП са засети със зърнени и маслодайни култури

Общата използвана земеделска площ на анкетираните стопанства е 3 616 965 ха и над ¾ от нея е заета със зърнени и маслодайни култури, над 13% – с постоянно затревени и фуражни култури и 3% – с угари. Угарите са площи, върху които стопанството не отглежда никакви култури през наблюдаваната стопанска година и са оставени да “почиват”. В тази категория не се включват необработваните повече от две години земеделски площи, които се отнасят в категорията “необработвана земеделска земя”.

Обикновената (мека) пшеница заема 63% от общата площ на зърнено-житните култури, следвана от царевичата (18%) и ечемикът (14%). Площите с маслодайни култури заемат 27% от общата ИЗП, като най-голям е делът на площите със слънчоглед (732 502 ха) и рапица (223 185 ха), които се отглеждат предимно в големите стопанства.

С изключение на семейните градини, които се срещат в 64% от стопанствата, най-често отглежданите култури и в повечето случаи на съвсем малки площи са картофите (25%), царевичата (в 19.2% от стопанствата), винените сортове лозя (23%), постоянно затревени площи (30%).

В стопанствата на търговските дружества се отглеждат 34% от зърнените култури. Те отглеждат 36.9% от маслодайните култури и 28.6% от трайните насаждения. Земеделските кооперации отглеждат 21.2% от зърнените, 21% от маслодайните и 11% от трайните насаждения.

През стопанската 2009/2010 година 873 земеделски стопанства са раздали около 91 хил. дка площи за лично ползване.

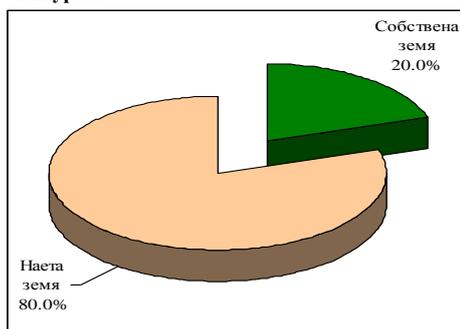
Около 24% от стопанствата с ИЗП са напоявали част от площите си през 2010 година и са употребили 355 610 хил. куб. м. вода.

Напоявани са 90 399 ха – 53% от тях са площи на физически лица и 31% – на търговски дружества. Почти половината от площите са напоявани с вода от обща напоителна мрежа извън стопанството, а малко над 30% от площите – с подпочвена вода (кладенци, сонди и извори).

През 2010 година са изследвани колективно ползваните затревени площи за паша на животните, които са в размер на 858 563 ха. Заедно с 3 616 965 ха ИЗП на стопанствата те формират общата използвана земеделска площ в размер на **4 475 528 ха**.

80% от използваната земеделска площ се наема

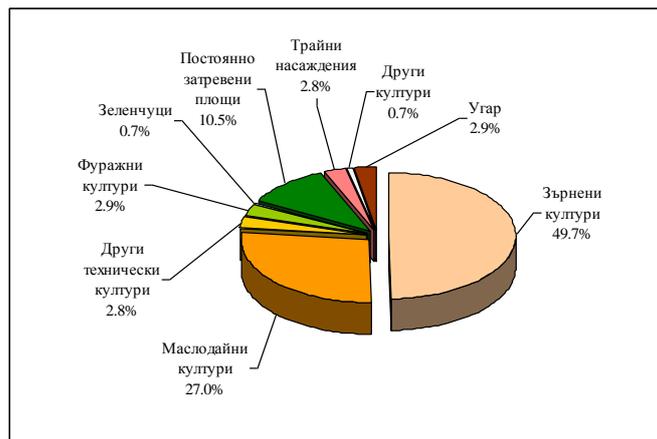
Фигура 5

Наетата земя от стопанствата е 4 пъти повече от собствената земя.

3 616 965 ха Използвана земеделска площ

Фигура 3

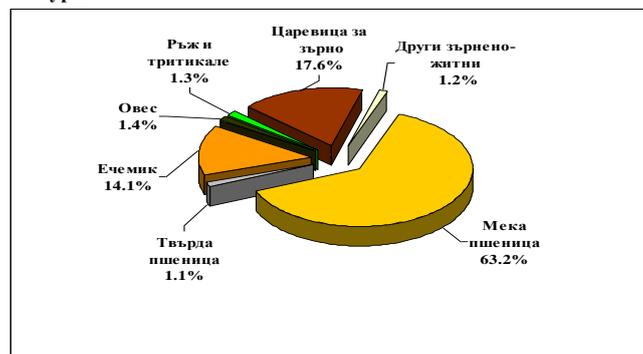

В стопанствата на едноличните търговци се отглеждат 17.2% от зърнените, 22.1% от царевичата и 6% от трайните насаждения. Останалите площи са основно в стопанствата на физическите лица и много малка част (под 1%) са в стопанствата на сдруженията и с друг юридически статут.

В стопанствата на физическите лица се отглеждат 27% от зърнените, 25.7 от царевичата, 25% от слънчогледа, 53.1% от трайните насаждения, както и по-голямата част от специализираните култури - зеленчуци (80% от площите), тютюн (73%), цветя (27.4%), над 71% от естествените ливади и над 46% от лозята.

Обикновената (мека) пшеница заема 63% от площите със зърнено-житни култури

Фигура 4

НАКРАТКО...

- 74% от напояваните площи са напоявани гравитачно, 7% капково, 8% чрез дъждовална инсталация.
- 2 112 стопанства отглеждат 37 493 дка маслодайна роза. Търговските дружества и физическите лица отглеждат по 42% от площите.
- 578 910 дка кориандър и 35 4257 дка лавандула се отглеждат предимно от големи земеделски стопанства.
- 47% от лозята се отглеждат в стопанства на физически лица.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

В стопанствата на физически лица се отглеждат 84% от говедата, 98% от козите, 91% от овцете. Свинете и птиците се отглеждат основно от търговски дружества – съответно 60% от свинете и 59% от птиците.

67% от говедата са в стада с 10 и повече животни

576 339 говеда се отглеждат в 95 357 стопанства, което прави средно по 6 говеда на стопанство, а при млечните крави средният брой е 4 животни на стопанство. Броят на говедовъдните стопанства с 10 и повече животни е 10.2 хиляди, а под 10 животни се отглеждат в 85.1 хил. стопанства.

22% от овцете-майки се отглеждат в най-големите стопанства, а 24% – в най-малките

Стопанствата с овце са 91.8 хиляди и в тях се отглеждат 1 415 181 броя овце. Овцете-майки и заплодените дзвизки са разпределени равномерно във всички категории стопанства, като само в стопанствата, в които се отглеждат от 50 до 99 животни те са 16% от всички овце-майки. Стопанствата с 10 и повече овце-майки са 22% и в тях се отглеждат 76% от животните.

Стопанствата с кози са с 8% по-малко от стопанствата с овце

В 84.6 хил. стопанства се отглеждат 388 866 кози. Стопанствата са основно на физически лица – 99.8% от всички стопанства и имат среден размер 4.5 кози в стопанство. Стопанствата с над 50 кози-майки са 750 и в тях се отглеждат 21% от общия брой кози-майки в страната.

60% от свинете се отглеждат в стопанствата на търговски дружества

В 83% от стопанствата със свине се отглеждат по 1 или 2 животни. В свиневъдните стопанства с над 1 000 животни, които са 69, се отглеждат над 64% от общия брой свине в страната.

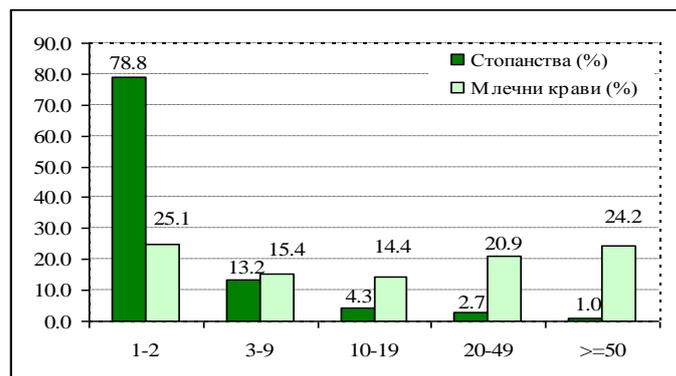
Само 3% от стопанствата със свине нямат ИЗП, но в тях се отглеждат 44.3% от свинете. Без ИЗП са и 2.4% от стопанствата с птици и в тях се отглеждат 46.4% от всички птици.

НА КРАТКО ...

- 279 717 земеделски стопанства отглеждат поне един вид животни, птици или пчелни семейства.
- 92 806 хиляди стопанства отглеждат 112 632 еднокопитни, като конете са 69 374 и другите еднокопитни – 43 258.
- Най-голям брой от стопанствата отглеждат птици – 185 455 броя. В 97% от тях се отглеждат кокошки носачки и ярки, а в 10% - пилета за угояване.
- 1 207 птицевъдни стопанства с над 100 кокошки носачки отглеждат 69% от кокошките в страната.
- 319 търговски дружества отглеждат 59% от птиците.
- 23 982 пчелари отглеждат 588 694 пчелни семейства.
- 1 028 биволовъдни стопанства отглеждат 10 038 бивола, от които 6 323 биволици.

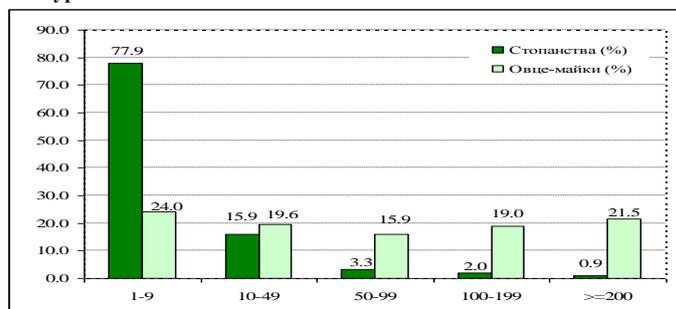
Разпределение на стопанствата и отглежданите в тях млечни крави според броя на животните в стадото

Фигура 6

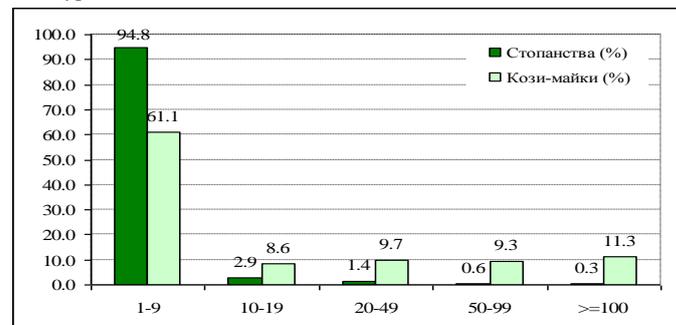
Разпределение на стопанствата и отглежданите в тях овце-майки според броя на животните в стадото

Фигура 7

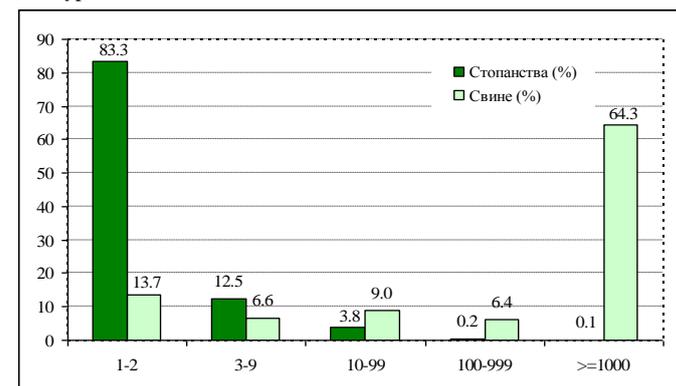
Разпределение на стопанствата и отглежданите в тях кози-майки според броя на животните в стадото

Фигура 8

Разпределение на стопанствата и отглежданите в тях свине според броя на животните в стадото

Фигура 9

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА – ИКОНОМИЧЕСКИ РАЗМЕР И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ

54% от стандартния производствен обем се формира от стопанства с размер над 100 хил. евро

Средният размер на стопанствата в България е 6 640 евро

Стопанствата с размер до 2 хил. евро (вж. поясненията в карето по-долу) са около 255.1 хил. (69% от всички стопанства). Средната им ИЗП е 0.65 ха и допринасят за близо 9% от общия **стандартен производствен обем (СПО)** на страната. 40% от тези стопанства са смесени, 22% са специализирани в отглеждането на тревопасни животни и 16% отглеждат полски култури.

30% от стопанствата в страната са с размер от 2 хил. до 100 хил. евро и формират 37% от общия СПО на страната. Средната им ИЗП е 9.1 ха. Една трета от тези стопанства са смесени, почти една трета са специализирани в отглеждането на тревопасни животни. Останалите стопанства в тази група отглеждат полски култури (17%) или зеленчуци и гъби (10%).

Стопанствата с размер над 100 хил. евро са едва 3 538 (1%), но допринасят за 54% от общия СПО на страната. Средната им ИЗП е 685.5 ха. Делът на смесените стопанства в тази група е незначителен.

Методология за определяне на икономическия размер и специализацията на стопанствата

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се измерва в евро и представлява общия стандартен производствен обем (СПО). Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ри} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Какво наричаме “типология” на стопанство?

Типологията на стопанствата позволява да се определят специализацията и размерът им, като се използва единен метод за унифицирана класификация на стопанствата в Европейския съюз в зависимост от тяхната дейност. Класификацията са основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика на ЕС за изготвяне на извадки и анализ на получените резултати от статистическите наблюдения. Стопанствата се групират в **девет общи типа**:

Специализирани в отглеждането на:

1. полски култури;
2. зеленчуци и гъби;
3. трайни насаждения;
4. тревопасни;
5. свине и птици;

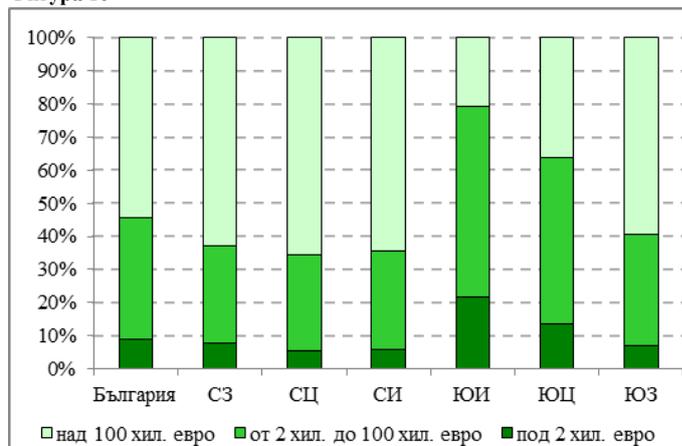
Смесени стопанства:

6. смесени растениевъдни;
7. смесени животновъдни;
8. смесени растениевъдно-животновъдни;
9. неклассифицирани стопанства.

В тази публикация смесените стопанства (типове 6, 7 и 8) са анализирани заедно.

Дял на стопанствата по размер в общия стандартен производствен обем

Фигура 10

СЗ – Северозападен район; СЦ – Северен централен район; СИ – Североизточен район; ЮИ – Югоизточен район; ЮЦ – Южен централен район; ЮЗ – Югозападен район.

71% от стопанствата са специализирани в отглеждане на полски култури, а 11% от стопанствата отглеждат свине и птици.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложен в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО'2007, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година.

Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структури в различните страни и във времето.

Над половината от стопанствата са смесени

В смесените стопанства се отглеждат голяма част от земеделските култури и животните

37.4% от стопанствата в България, (около 138.6 хил.), са смесени. Средната им ИЗП е 2.3 ха. Голяма част от културите, които се отглеждат традиционно върху малки площи, са в тези стопанства. 24% от стопанствата отглеждат тревопасни животни, а 17% се занимават с отглеждането на полски култури. Близо 25% от стопанствата в страната отглеждат тревопасни животни, като 52% от тях са тясно специализирани за млекопроизводство, 17% за овцевъдство и 11% за козевъдство. 17% от стопанствата в страната са специализирани в отглеждането на полски култури, но техният дял в общия стандартен производствен обем е 47%.

Средната ИЗП на стопанство е 10.3 ха

Най-голям е размерът на средната използвана земеделска площ в стопанствата, специализирани в отглеждането на полски култури – 45 ха. Така 80% от средната ИЗП за страната включва зърнени и маслодайни култури. Стопанствата с тази специализация са около 63.1 хил. Въпреки че по-голямата част от стопанствата, специализирани в отглеждането на полски култури, са дребни (над 65% са с размер под 2 хил. евро), в тази група попадат 2/3 от стопанства с размер над 100 хил. евро.

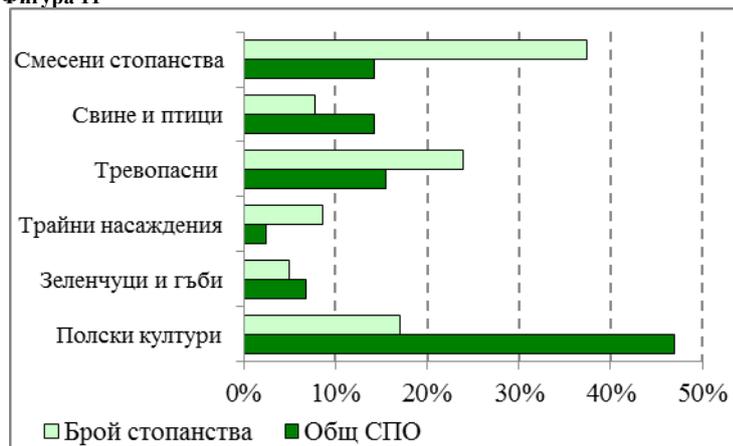
Стопанствата, специализирани в отглеждането на зеленчукови култури, са 18.2 хил. и средно стопанисват 1.2 ха ИЗП. Средно 2 ха ИЗП имат стопанствата, отглеждащи лозя и овощни насаждения. Това е така, защото 87% от всичките 32 хил. стопанства в тази група имат СПО под 2 хил. евро. По-висока е средната ИЗП за стопанствата с тревопасни животни. Най-ниската средна ИЗП е на стопанствата, специализирани в отглеждането на свине и птици. Причината е, че за отглеждането на тези видове животни голяма част от концентрираните фуражи се закупуват.

3 пъти над средния размер за страната е икономическият размер на стопанствата, които отглеждат полски култури

С 18.3 хил. евро среден размер стопанствата, специализирани в отглеждането на полски култури, са на първо място. Фактът се дължи на концентрацията на стопанства с размер над 100 хил. евро в тази група. С два пъти над средния икономически размер за страната са стопанствата, отглеждащи свине и птици. С 3 хил. евро над средния икономически размер се нареждат стопанствата, отглеждащи зеленчуци и гъби. Под средния размер са стопанствата, отглеждащи тревопасни животни и трайни насаждения, като при последните средният размер е най-нисък.

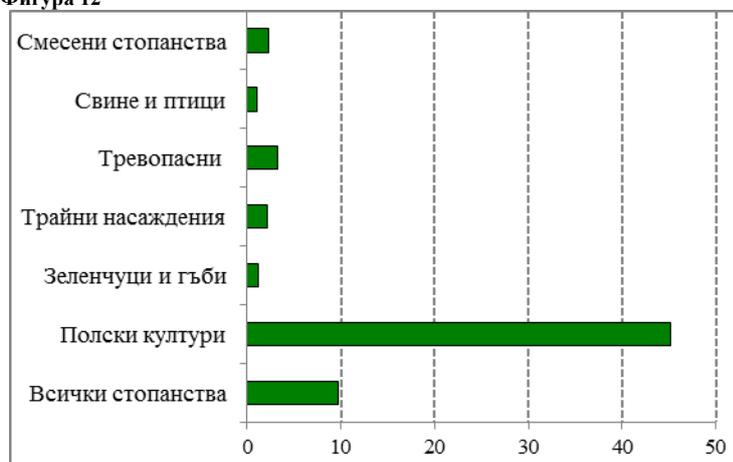
Разпределение на стопанствата и на стандартния им производствен обем по специализация

Фигура 11

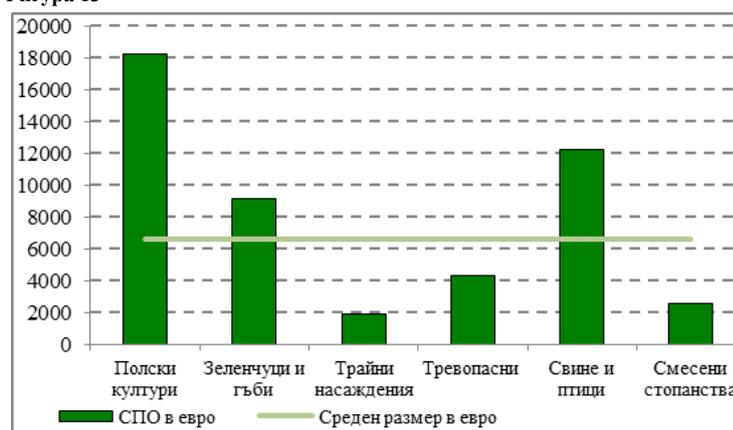
Разпределение на използваната земеделска площ по специализация на стопанствата (в ха)

Фигура 12

Среден размер на стопанствата в зависимост от специализацията им

Фигура 13

Само 982 стопанства не са класифицирани, тъй като извършваната от тях дейност не формира СПО. Тук са включени стопанства с угари и други необработвани площи.

РАБОТНА СИЛА

Над 738.6 хиляди души влагат труд в земеделието

С преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година е събрана пълна информация за лицата, влагащи труд в земеделието.

Селското стопанство е източник на доходи за около 738.6 хил. души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е равен на 389.1 хил. **годишни работни единици (ГРЕ)**.

Сезонните работници са работили малко над 4.0 млн. човекодни, което отговаря на 17.4 хил. ГРЕ. Получените външни услуги през 2010 година се равняват на труда на 1 943 лица, заети на пълен работен ден.

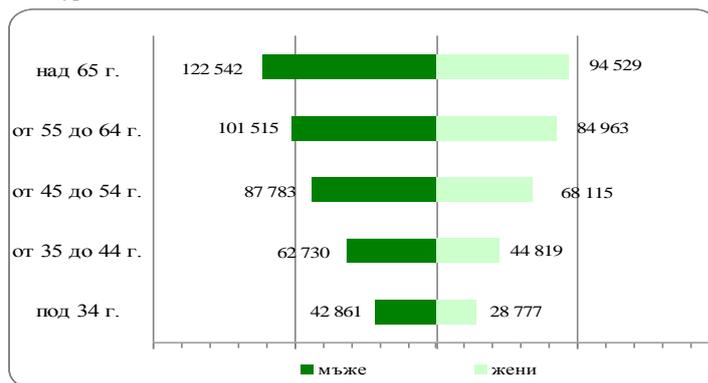
Най-често в стопанствата работят стопанинът и неговата съпруга

92% от лицата, влагащи труд в земеделието, са самите стопани и членовете на техните семейства (т.нар. семейна работна ръка). Съпругата (съпругът) на стопанина работи в 62% от стопанствата. Около 77% от стопаните са мъже. В семейната работна ръка жените са 45%. Над 54% от лицата, влагащи труд в стопанствата (при мъжете и при жените), са на възраст над 54 години.

Повече от 86% от семейната работна ръка (вкл. стопанина) работи на непълен работен ден. От тях 46% са на възраст от 45 до 64 години, 32% са на 65 и повече години и 22% са на възраст под 45 години.

Разпределение на лицата, влагащи труд в земеделието, по възрастови групи и пол

Фигура 14

Лицата, влагащи труд в земеделието, които принадлежат към несемейната работна ръка (не са членове на семейството на стопанина на стопанството, в което работят) са 57 432, повече от 72% от които са мъже. От тях 71% са заети на пълен работен ден. Повече от 60% от несемейната работна сила и при мъжете, и при жените са във възрастовите групи от 35 до 54 години.

С единствена или основна заетост са 17% от заетите в земеделието, а 40% са пенсионери със селскостопанска заетост. С допълнителна заетост са около 225 хил. души през 2010 година. Това са лица, които са заети в други отрасли на икономиката, като са отделяли по-малка част от работното си време на земеделието.

НАКРАТКО...

- Само 2 558 стопанства на физически лица не се управляват от техните стопани.
- 63% от управителите са на възраст над 55 години, от тях 24% са управители на специализирани стопанства с тревопасни животни и близо 22% на смесени растениевъдно-животновъдни стопанства.
- Най-много управители под 44 годишна възраст са в стопанствата, специализирани в отглеждането на полски култури (34.8%). От тях 26% са жени.
- Жените-управители са най-много в стопанствата, специализирани в полски култури (29%), а в стопанствата с трайните насаждения и зеленчуци и гъби те са по 26%.

Какво е годишна работна единица (ГРЕ)?

Обемът на вложения труд се изчислява в ГРЕ. Този показател не бива да се отъждествява с броя на заетите в земеделието. Според определението, дадено от Европейския съюз, 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година.

В България е прието, че 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни. В случай, че лицето е работило 1 856 човекочаса или повече, неговият труд е равен на 1 ГРЕ. Ако лицето е работило по-малко от 1 856 човекочаса, неговият труд се изчислява като дял от 1 ГРЕ.

Отработените човекодни от сезонните работници, се разделят на 232, за да се превърне трудът им в ГРЕ.

Таблица 1 Разпределение на лицата, влагащи труд в земеделието, по възрастови групи (Хиляди броя)

Възрастови групи	Общ брой лица, влагащи труд в стопанствата	Семейни работници и стопанин, който работи в стопанството		Несемейни работници			
		Общо	от които на пълен работен ден	на непълен работен ден	Общо	на пълен работен ден	на непълен работен ден
Общо	738.6	681.5	95.2	586.3	57.2	40.6	16.6
до 35 години	71.6	63.6	9.9	53.7	8.1	5.6	2.5
от 35 до 44 години	107.5	92.6	13.3	79.3	14.9	10.5	4.4
от 45 до 54 години	155.9	136.3	17.9	118.4	19.6	14.1	5.5
от 55 до 64 години	186.5	173.9	24.3	149.5	12.6	9.1	3.5
на 65 и повече години	217.1	215.1	29.8	185.4	2.0	1.3	0.7

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА`2010 В ЦИФРИ

Таблица 2 Основни резултати за структурата на земеделските стопанства

Показатели	Ед. мярка	Общо	Юридически статут				
			Физически лица	Еднолични търговци	Кооперации	Търговски дружества	Сдружения и други
Брой стопанства	бр.	370 222	362 766	2 257	946	3 921	332
от които с ИЗП	бр.	357 074	350 041	2 134	941	3 639	319
Лица, влагащи труд в стопанството	хил. бр.	738.6	684.0	9.8	12.4	29.7	2.7
Вложен труд в ГРЕ*	хил. бр.	389.1	339.8	7.9	11.7	27.2	2.5
Използвана земеделска площ (ИЗП)	дка	36 169 647	12 012 799	5 443 876	6 435 547	11 514 508	762 917
Средна ИЗП на стопанство	дка	101.3	34.3	2 551.0	6 839.1	3 164.2	2 391.6
Напомявана площ през стопанската 2009/2010 г.	дка	903 987	482 632	90 580	46 042	277 482	7 251
Обработваема земя	дка	31 249 280	8 745 938	5 290 308	6 239 520	10 759 557	213 957
Пшеница	дка	11 497 374	3 083 328	1 912 441	2 521 762	3 902 201	77 642
Ечемик	дка	2 523 437	633 418	390 720	625 253	858 244	15 802
Овес	дка	253 705	140 133	18 651	35 692	53 583	5 646
Тритикале	дка	109 947	37 339	18 083	14 891	37 864	1 770
Ръж	дка	121 591	57 003	9 655	24 143	30 116	674
Царевица за зърно	дка	3 151 539	810 525	695 601	548 990	1 083 503	12 920
Зърнено-бобови	дка	83 479	20 269	16 049	10 510	33 799	2 852
Слънчоглед	дка	7 325 024	1 843 769	1 280 372	1 667 591	2 486 015	47 277
Рапица	дка	2 231 853	235 805	549 737	355 328	1 085 376	5 607
Тютюн	дка	246 080	179 850	43 749	4 296	16 723	1 462
Картофи	дка	135 530	121 692	4 241	930	8 428	239
Зеленчуци - полски	дка	141 209	107 749	6 590	5 090	21 734	46
Зеленчуци - градински	дка	86 272	75 808	3 138	125	7 092	109
Фуражни култури	дка	1 061 335	575 873	85 576	132 889	250 666	16 331
Постоянно затревени площи	дка	3 820 230	2 634 170	94 560	85 967	470 124	535 409
Трайни насаждения	дка	996 491	529 351	58 811	110 058	284 730	13 541
Овощни насаждения	дка	455 049	274 641	28 095	37 660	107 528	7 125
Лозя	дка	523 357	250 270	29 670	72 030	168 478	2 909
Говеда - общо	бр.	576 339	484 392	25 779	13 713	49 663	2 792
Крави	бр.	347 291	295 280	14 961	7 490	28 074	1 486
Биволи- общо	бр.	10 038	6 916	429		2594	99
Биволици	бр.	6 323	4 283	346		1644	50
Еднокопитни	бр.	112 632	109 273	592	15	2423	329
Овце	бр.	1 415 181	1 284 797	26 296	8 242	86 653	9 193
Кози	бр.	388 866	381 035	2 351	35	4 801	644
Свине - общо	бр.	670 469	222 438	37 315	5 566	404 303	847
Свине-майки	бр.	73 547	29 315	5 295	519	38 277	141
Кокоски-носачки	хил. бр.	6 163.3	2 381.7	462.2	0.1	3 306.7	12.6
Пилета за угодяване	хил. бр.	7 564.6	1 396.6	1 177.4	0	4 990.6	0
Пуйки, патици и гъски	хил. бр.	1 784.7	502.2	557.7	0	721.6	3.2
Стопанства, извършващи механизирани услуги	бр.	2 743	2 052	170	233	278	10
Стопанства, ползващи собствени селскостопански машини:	бр.	45 328	40 603	1 378	821	2364	162
от които със собствени трактори	бр.	34 322	29 830	1 300	812	2230	150
от които със собствени комбайни	бр.	9 070	6 391	755	647	1209	68
от които със собствени почво-обработващи и др. машини	бр.	39 063	34 702	1 277	803	2131	150
Стопанства, наемащи селскостопански машини	бр.	3 910	3 607	73	50	174	6

* Вложеният труд в годишни работни единици (ГРЕ) включва труда на семейната и постоянно наетата работна сила.

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните на 370 222 земеделски стопанства, които отговарят на праговете за земеделско стопанство, определени в Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година (ДВ, бр. 102 от 22.12.2009 г.) При анализирани резултатите в публикацията земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. В групата на стопанствата на физическите лица са включени стопанствата, чиито стопани не са регистрирани по някакъв закон. В групата на стопанствата на юридически лица, освен кооперациите и търговските дружества, са включени и стопанствата на ЕТ и сдруженията. Независимо, че по своя юридически статут едноличните търговци и сдруженията не са юридически лица, при анализирани резултатите от преброяването те са включени в тази група, тъй като по размер и поведение са много по-близко до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

По време на преброяването са анкетирани и 106 012 стопански единици “под праговете” за земеделско стопанство. 96 394 от тях разполагат с 83 320 дка използвана земеделска площ (ИЗП), от която 10 289 дка е заета със зърнени култури, 6 905 дка с фуражни култури, 4 160 дка с картофи, 10 578 дка с постоянно затревени площи, 7 932 дка с лозя. В анкетираниите “под прага” единици се отглеждат 1 280 говеда, различни от крави, 10 154 еднокопитни животни, 7 871 кози-майки, 24 856 овце-майки, 24 072 свине, различни от свине-майки, 910 016 птици, от които 619 836 кокошки носачки, 20 911 зайкини и 10 873 пчелни семейства.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи, които вече не се използват за производствени цели, в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение № 2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Общи площи – през 2010 година са изследвани общите площи, които се ползват колективно от стопанствата (основно за паша на животните) и не могат да бъдат разпределени индивидуално към стопанствата. Същите са разпределени по общини и са въведени в базата данни като 264 специални единици. Площите на тези единици и ИЗП на стопанствата определят общо използваната земеделска площ от земеделските стопанства през стопанската 2009/2010 година.

В обхванатата от преброяването ИЗП не са включени площите в дребните селскостопански единици, които не отговарят на дефиницията за земеделско стопанство от Закона.

Семейната градина е площ, върху която се отглеждат много на брой и различни по вид култури (зеленчуци и овощни видове), като площта на всеки отделен вид е много малка и не може да бъде отнесена към съответната култура.

Полски и градински зеленчуци – съгласно дефинициите, използвани в ЕС, “полски” са зеленчуците, които участват в сеитбооборота с други земеделски култури, различни от зеленчуци, а “градински” са зеленчуците, които участват в сеитбооборота само със зеленчуци.

Период на наблюдение: за площите е стопанската година от 1^{ви} октомври 2009 г. до 30^{ти} септември 2010 г. или до прибиране на реколтата; броят на животните се отчита към 31.08.2010 г.; работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.; за последните три години (2008, 2009, 2010 година) се отчитат средната поливна площ и мерките за развитие на селските райони.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се проведе от 1^{ви} септември до 30^{ти} ноември 2010 г. Събирането на информацията се осъществи чрез анкетиори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство и интервюираха техните стопани или управители.

2 654 анкетиори и 290 контролори бяха специално обучени как да попълват данните на стопанствата в статистическия въпросник на преброяването; въвеждането на данните от попълнените въпросниците бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят необходимото качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическата тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава VI от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).